

По по-после, споредъ сжитѣ разкази, църквата е била обърната на манастиръ отъ нѣкой си Зотика, приелъ монашество, и нѣкой си Теодора отъ гр. Търново, сжщо посветена въ монашество. Съ приемането на монашеството Зотика отишелъ въ Преображенския манастиръ близо при Търново, кждето е станалъ игуменъ, а монахинята Тодора била първата игуменка на манастиря св. Никола и тя е, която събрала желаещи отъ Арбанаси, Търново и околнитѣ села да приематъ монашеството. Това е станало въ 1833 г., както гласи надписътъ, намиращъ се при входа на манастирската ограда.

Първия свещеникъ на този манастиръ е билъ монахътъ дѣдо Герасимъ, или, както го наричаха въ Арбанаси, отче Герасимъ. Той е билъ отъ с. Ибричево (Търновско). Азъ го помня много добре. Той бѣше много старъ и едва се движеше. Умрѣ следъ освободителната война на възраст повече отъ 100 години. Единъ руски художникъ го нарисувалъ и му държалъ ржката да напише подъ рисунката:

„Нине отпущаеши раба твоего, Владико, яко видесте очи мои освобождение Болгарии.“

Старата манастирска църква я помня сжщо много добре. По строежъ и планъ тя бѣ съвършено еднаква съ другитѣ църкви. Живописъта ѝ, като възобновена, особено въ мжжкото отдѣление, бѣ много чиста и по-нова.

Надъ входната врата отъ вжтре въ женското отдѣление имаше нарисуванъ гробъ на Александръ Македонски, въ който се виждаше прострѣнъ скелетъ и съ надписъ на гръцки:

*Ὁλον τὸν κόσμον νίκησες.
Καὶ τὴν Ψυχὴν σου ἔχασες.*

Преводъ:

Цѣлия свѣтъ победи
И душата си погуби.

Но следъ освобождението, когато игуменка на манастиря бѣше баба Зиновия, или, както ѝ казвали калугеркитѣ, госпожа Зиновия, родомъ отъ Арбанаси, дъщеря на дѣда Ламбрина (сжщата, преди да приеме монашеството, се наричаше Севастия), тя възобнови манастиря съ значителни поправки на църквата и нѣкои отъ килиитѣ. Игуменката Зиновия бѣше висока, стройна, сравнително още много млада, съ голѣми очи и много хубава. Природно бѣ надарена съ завидна интелигентностъ, а при това бѣше енергична и предприемчива.

Князь Дондуковъ Корсаковъ при пребиванието си въ Търново посѣти манастиря. Игуменката Зиновия, възползувана отъ това познание, отиде въ Русия, кждето намѣри много добъръ приемъ — нѣщо, което тя го разказваше съ възторгъ. Тя посети князь Дондуковъ и др. и можа да донесе голѣми дарения за манастиря. Това бѣше преди повече отъ 50 години. Помня, че щомъ се завърна отъ Русия игуменката Зиновия се завзе да преустройва църквата, а именно мжжкото отдѣление. Тя издигна надъ свода високо кубе и прозорцитѣ ги направи въ тройна почти голѣмина. Съ това църквата стана свѣтла и по красива. Съ тѣзи поправки, обаче, се унищожи хубавата стенна живопись отъ мжжкото отдѣление и отъ олтаря. Цѣлитѣ стени, покрити по-рано съ фрески, сега бѣха измазани съ варъ и по този начинъ изчезнаха може би, много надписи, отъ които би могло да се узнае нѣщо отъ миналото.